

Ειδική Συνοδική Έπιτροπή Λειτουργικής Αναγεννήσεως
ΙΣΤ' Πανελλήνιον Λειτουργικόν Συμπόσιον Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων
Ἱερὰ Μητρόπολις Φθιοῦτιδος, Λαμία, 19-21 Σεπτεμβρίου 2016

ΤΟ ΑΓΙΟΛΟΓΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Εισήγηση τοῦ π. Θεοδώρου Ἰ. Κουμαριανοῦ

ΟΙ ΧΟΡΟΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

Μακαριώτατε,
ἅγιοι ἀδελφοὶ καὶ πατέρες!

«Τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν» (Εβρ. ιβ', 1-2).

Ὁ ἅγιος Ἀπόστολος Παῦλος ἔχει διατυπώσει μὲ τὸν πρὸ παραστατικὸ τρόπο τὸ περιβάλλον τῆς Ἐκκλησίας, μέσα στοῦ ὁποῖο κινεῖται ἡ ζωὴ τοῦ χριστιανοῦ. Περιβάλλεται κάθε χριστιανὸς ἀπὸ ἓνα νέφος μαρτύρων, ἀπὸ πλῆθος ἀγίων λέγει, οἱ ὁποῖοι μαρτυροῦν ἀδιακόπως γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ στὴν ζωὴ μας. Καὶ μέσα σὲ αὐτὸ τὸ περιβάλλον, ὅπως σημειώνει, μᾶς δίδεται ἡ δυνατότητα νὰ ξεφορτωθοῦμε ὅλο τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας, πού εἶναι πάντα πολὺ εὐκόλη στὴν ζωὴ μας, καὶ μὲ ὑπομονὴ νὰ προχωροῦμε στὸν δρόμο τῆς σωτηρίας ἔχοντας προσηλωμένο τὸ βλέμμα μας πρὸς «τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν». Μάρτυρες τῆς πίστεως σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιο Μάξιμο τὸν Ὁμολογητὴ εἶναι ὅλοι, ὅσοι δέχονται τὶς ἀποστελλόμενες ἀπὸ τὸν Θεὸ διὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων «θείας ἀποδοχᾶς ...», δι' ὧν ὁ Θεὸς ὀρίζει τῶν νομίμως ὑπὲρ τῆς ἀληθείας πρὸς τὰς ἀντικειμένους δυνάμεις ἀθλούντων τοὺς ἀγῶνας τὰς ἀοράτους συμπλοκὰς διαλύων καὶ εἰρήνην διδοὺς ἐν τῇ καταργήσει τοῦ σώματος τῆς ἁμαρτίας ..., ἵνα τοῦ πολεμεῖν ἀφέμενοι πρὸς γεωργίαν πνευματικὴν, εἴπουν ἀρετῶν ἐργασίαν, τὰς τῆς ψυχῆς μετασκευάσωσι δυνάμεις» (Μυσταγωγία ΙΒ'). Μάρτυρες τῆς πίστεως δηλαδὴ εἶναι ὅλοι, ὅσοι μὲ τὸν ἓνα ἢ μὲ τὸν ἄλλο τρόπο ἀθλοῦνται ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ διὰ ἀοράτων συμπλοκῶν ἀγωνίζονται κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, οἱ ὁποῖοι κάποια στιγμή δέχονται θεόθεν δύναμη καὶ

όλοκληρώνουν τους αγώνες τους και γέγονται τελικά την ειρήνη, την οποία χαρίζει ο Θεός σε όσους φτάνουν σε εκείνον τον πνευματικό χώρο, στον οποίο παύει ο πόλεμος των παθών και καλλιεργούν πλέον τις αρετές με όλες τις δυνάμεις της ψυχής τους, χωρίς να σπαταλώνται δηλαδή οι δυνάμεις της ψυχής προς άλλες κατευθύνσεις, παρά μόνον προς την καλλιέργεια των αρετών. Μάρτυρες της πίστεως ή άγιοι της Έκκλησίας είναι όλοι, όσοι με την ζωή τους αποδεικνύουν, ότι αληθεύει ο λόγος του Κυρίου: «σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς· ὄφεις ἀροῦσι· κἄν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει· ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι καὶ καλῶς ἔξουσιν» (Μαρκ. ιστ´, 17-18).

Ἡ Έκκλησία διέκρινε τους αγίους σε ομάδες, διότι διεπίστωσε εξωτερικές και έσωτερικές ομοιότητες στην μαρτυρία τους. Σε ένα ύμνο της Έκκλησίας περιγράφονται με σαφήνεια οι ομάδες ή χοροί (ὅπως συνήθως ονομάζονται) τῶν αγίων: «Απόστολοι, μάρτυρες και προφήται, ιεράρχαι, ὅσοι και δίκαιοι, οι καλῶς τὸν αγῶνα τελέσαντες και τὴν πίστιν τηρήσαντες». Ακριβέστερα διακρίνονται οι άγιοι σε αποστόλους, δικαίους και προφήτες της Παλαιᾶς Διαθήκης, μάρτυρες, ὁμολογητές, ιεράρχες και ὁσίους. Ἰδιαίτερος προτάσσονται τῶν χορῶν τῶν αγίων δύο ἐξαιρέτως τιμῶμενα πρόσωπα αγίων, ή Ὑπεραγία Θεοτόκος και ὁ Τίμιος Πρόδρομος και Βαπτιστής Ἰωάννης. Προστίθεται ακόμη ὁ ιδιαίτερος χορὸς τῶν αγίων ἀγγέλων, ή ιδιαιτερότητα τοῦ ὁποῖου ὀφείλεται στην ιδιαίτερη και δυσπρόσιτη φύση τῶν ἀγγέλων. Ἐντὸς τῶν βασικῶν χορῶν τῶν αγίων, πὸν ἀναφέραμε, διακρίνονται ὑποομάδες αγίων, στις ὁποῖες θὰ ἀναφερθοῦμε στὰ ἐπόμενα.

Ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος

Αξιόπιστες μαρτυρίες γιὰ τὴν ζωή τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου λαμβάνουμε μέσα ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη. Συγκεκριμμένα ἀναφέρονται στὸ κατὰ Ματθαῖον και στὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιο ή μνηστεία της πρὸς τὸν Ἰωσήφ, ὁ Εὐαγγελισμὸς και ή ἐπίσκεψις στην συγγενή της Ἐλισάβετ, μητέρα τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ὅλα τὰ περιστατικὰ πὸν συνδέονται με τὴν Γέννηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ και τὸ προσκόνημα στὸν Ναὸ τοῦ Σολομῶντος, ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἦταν δώδεκα ἐτῶν. Ἀναφέρεται πάλι ή παρουσία της στὸν γάμο ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας και κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ κηρύγματος τοῦ Κυρίου σημειώνεται, ὅτι Τὸν ἐπισκέφθηκε κάποιες φορές μαζί με τοὺς ὀνομαζομένους «ἀδελφούς» τοῦ Κυρίου, δηλαδή τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Μνήστωρος. Τέλος τὴν εὐρίσκουμε νὰ ἀκολουθεῖ τὸν Κύριο κατὰ τὴν τελευταία μετάβασή Του στὰ Ἱεροσόλυμα και νὰ παρακολουθεῖ «ἀπὸ μακρόθεν» ή ἐγγύτερον, ὅλα ὅσα συνέβαιναν κατὰ τὸ Πάθος, τὴν Σταύρωση, τὴν Ἀνάσταση και τὴν Ἀνάληψη

τοῦ Κυρίου.

Ἔτσι τὰ ἄλλα γεγονότα τῆς ζωῆς τῆς Θεοτόκου, ἀπὸ τὴν γέννησή της ἀπὸ τὸ ἄτεκνο ζεῦγος τῶν ἁγίων Ἰωακείμ καὶ Ἄννης μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς ζωῆς της, τῆς Κοιμήσεως καὶ μεταστάσεως εἰς τοὺς οὐρανοὺς, προέρχονται ἀπὸ τὰ Ἀπόκρυφα κείμενα τοῦ β' ἢ γ' αἰῶνος. Ἀπὸ ὅσα διαλαμβάνονται στὰ Ἀπόκρυφα κείμενα, ὅπως εἶναι γνωστόν, ἡ Ἐκκλησία δέχεται ἐπιλεκτικά, ὅσα δὲν ἀντιβαίνουν πρὸς τὴν δογματικὴ διδασκαλία της. Ὡς ἐκ τούτου ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνάδουν πρὸς τὴν ιδιαίτερη θέση τῆς Θεοτόκου στὸ σχέδιο τῆς σωτηρίας, εἰσέρχονται βαθμηδὸν στὸ ἐορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν ε' αἰῶνα καὶ ἐξῆς καὶ γίνονται ἀφορμὴ ἐμπνεύσεως γιὰ τὴν συγγραφὴ θεολογικῶν κειμένων καὶ γιὰ τὴν σύνθεση πλήθους ὕμνων πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου. Πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐξ ἀρχῆς τιμοῦσε ιδιαίτερώς τὴν Θεοτόκο. [ⁱ] Ὡς δεῖγμα ἀναφέρουμε, ὅτι ὁ Ὁριγένης (185-254) κατὰ τὴν προσφιλῆ του μέθοδο τῆς ἀλληγορίας ἐρμηνεύοντας τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο παραλληλίζει τὴν παρθενία τῆς Μητέρας τοῦ Κυρίου μὲ τὴν ἀπαιτούμενη πνευματικὴ παρθενία καὶ ἀδιαφθορία τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ δεχθεῖ τὸν ἁγιασμὸ καὶ τὴν σωτηρία, «καὶ πᾶσα παρθένος καὶ ἀδιάφθορος ψυχὴ ἐξ Ἁγίου Πνεύματος συλλαβοῦσα, ἵνα γεννήσῃ τὸ πατρικὸν θέλημα, μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐστίν . . . ἐκ τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ ἐν οὐρανοῖς Πατρὸς ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ ἢ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ τις γίνεται. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ φύσει ἐστὶ τις ἀδελφὸς ἢ τι τῶν λοιπῶν». [ⁱⁱ] Ἐπίσης ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νεοκαισαρείας ὁ Θαυματουργὸς (210-270) ἐξαιρεῖ ιδιαίτερώς τὴν καθαρότητα καὶ τὴν ἀγιότητα τῆς Θεοτόκου, ὅταν σημειώνει, «ἐκ πασῶν γὰρ γενεῶν αὕτη μόνη παρθένος ἁγία σώματι καὶ πνεύματι γέγονε». [ⁱⁱⁱ] Μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν δ' αἰῶνα καὶ ἐξῆς ἀνεφύθησαν τὰ ζητήματα περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων, θείας καὶ ἀνθρωπίνης, στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἔτσι μὲ τὶς ἀποφάσεις τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν Ἐφέσῳ (431) καὶ τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι (451) διευκρινίσθηκε ἡ διακεκριμένη θέση καὶ ἡ προσωπικὴ συμβολὴ τῆς Θεοτόκου στὸ σχέδιο τῆς ἐνανθρωπίσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Μὲ τὶς ἀποφάσεις αὐτὲς διατυπώθηκε μὲ σαφήνεια ἡ ἀλήθεια, ὅτι ἡ παρθένος Μαρία «ἔτεκε Θεὸν σεσαρκωμένον», ἐδέχθηκε στὴν κοιλία της τὸν Θεάνθρωπο καὶ εἶναι ὄντως Θεοτόκος (καὶ ὄχι ἀνθρωποτόκος ἢ Χριστοτόκος, δηλαδὴ δὲν ἔτεκε ἀνθρωπο Χριστό, στὸν ὁποῖο μετὰ τὴν γέννηση ἐνώκησεν ὁ Θεὸς Λόγος, ὅπως ἰσχυρίζονταν οἱ αἵρετικοί). Κατόπιν αὐτῶν ἡ Θεοτόκος χαρακτηρίζεται Θεοῦ κατοικητήριον, ναὸς ἔμψυχος, λογικὴ κιβωτός, χώρα τοῦ ἀχωρήτου, πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν, ἀρχηγὸς νοητῆς ἀναπλάσεως καὶ πολλὰ ἄλλα ὅμοια. Προβάλλονται ιδιαίτερώς τὰ προφητικὰ κείμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διὰ τῶν ὁποίων προτυπώνεται ἡ Θεοτόκος, ἀπὸ τὴν Γένεση (γ', 15: «καὶ ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σου

καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικός, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτὸς σοῦ τηρήσει κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν», τοὺς προφήτες Ἡσαΐα (ζ', 14-15: «δώσει Κύριος αὐτὸς ὑμῖν σημεῖον· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ· βούτυρον καὶ μέλι φάγεται· πρὶν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἢ προελεσθαι πονηρὰ ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν») καὶ Ἰεζεκιήλ (μδ', 1-3: «Καὶ ἐπέστρεψέ με κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς πόλης τῶν ἁγίων τῆς ἐξωτέρας τῆς βλεπούσης κατὰ ἀνατολάς, καὶ αὕτη ἦν κεκλεισμένη. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς με· ἡ πόλη αὕτη κεκλεισμένη ἔσται, οὐκ ἀνοιχθήσεται καὶ οὐδεὶς μὴ διέλθῃ δι' αὐτῆς, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ εἰσελεύσεται δι' αὐτῆς, καὶ ἔσται κεκλεισμένη διότι ὁ ἡγούμενος οὗτος καθήσεται ἐν αὐτῇ τοῦ φαγεῖν ἄρτον ἐναντίον Κυρίου κατὰ τὴν ὁδὸν αἰλάμ τῆς πόλης εἰσελεύσεται καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐξελεύσεται.»). Ἡ Θεοτόκος εἶναι ὁ νέος Παράδεισος καὶ ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ νέος Ἀδάμ, ἡ Εὐα εἶναι ἡ μητέρα τῆς φθορᾶς καὶ ἡ Θεοτόκος ἡ μητέρα τῆς ζωῆς. Ἡ Θεοτόκος εἶναι ἡ κλίμαξ τοῦ Ἰακώβ, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς κατέβηκε στὴν γῆ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀνεβαίνουν στὸν οὐρανὸν, καὶ ἡ πόλη τοῦ οὐρανοῦ (Γένεσις κη', 10-22: «καὶ ἐνυπνιάσθη καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῆ ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανὸν . . . καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου . . . ἡ πόλη τοῦ οὐρανοῦ»). [iv]

Ἑορτὲς πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου

Ακριβῶς λόγῳ τῆς ἰδιαίτερης θέσεως τῆς Θεοτόκου μεταξὺ τῶν ἁγίων ἀπὸ τὸν ε' αἰ. καὶ ἐξῆς διαρκῶς ἐδίδετο κάποια ἀφορμὴ, ὥστε νὰ προστίθεται καὶ μία ἀκόμη ἡμέρα ἑορτασμοῦ πρὸς τιμὴν τῆς. Αὐτοκράτορες καὶ αὐτοκράτειρες θεωροῦσαν ἰδιαίτερη τιμὴ τους νὰ ἐγείρουν κάποιον ναὸ πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου, εἴτε στὰ Ἱεροσόλυμα ἢ γενικώτερα στοὺς Ἁγίους Τόπους εἴτε στὴν Κωνσταντινούπολη εἴτε σὲ κάποια ἄλλη μεγάλη πόλη, καὶ νὰ τὸν ἀφιερῶσουν σὲ κάποιο γεγονός τῆς ζωῆς τῆς ἢ μὲ ἀφορμὴ κάποιο θαῦμα νὰ θεοπίσουν τὴν ἐτήσια ἑορταστικὴ ἀνάμνηση τοῦ γεγονότος. Ὡς ἐκ τούτου σήμερα οἱ ἑορτὲς πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου εἶναι οἱ ἐξῆς:

Ἡ Σύλληψις τῆς ἁγίας Ἄννης (9η Δεκεμβρίου)

Τὸ Γενέσιον τῆς Θεοτόκου (8η Σεπτεμβρίου)

Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου (21η Νοεμβρίου)

Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου (25η Μαρτίου)

Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου (15η Αὐγούστου)

Ἡ Σύναξις τῆς Θεοτόκου (26η Δεκεμβρίου)

Ἡ ἁγία Σκέπη τῆς Θεοτόκου (1η Ὀκτωβρίου)

Ἡ Κατάθεσις τῆς τιμίας Ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου (2α Ἰουλίου)

Ἡ Κατάθεσις τῆς τιμίας Ζώνης τῆς Θεοτόκου (31η Αὐγούστου)

Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ (Παρασκευὴ τῆς Διακαινησίμου ἑβδομάδος)

Ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος καὶ οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Θεοτόκου (Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ)

Ἡ ἑορτὴ τῆς Συλλήψεως τῆς ἁγίας Ἄννης φαίνεται ἑορταζομένη ἀπὸ τὸν 9^ο αἰ. Τὸν 13^ο αἰ. ἐπὶ Μανουὴλ Κομνηνοῦ λαμβάνει ἐπίσημο χαρακτῆρα καὶ ἑορτάζεται παρουσία τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ πληροφορίες περὶ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν προσώπων τῶν γεννητόρων τῆς Θεοτόκου, τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννης, προέρχονται ἀπὸ τὸ «Πρωτευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου» (κείμενο τοῦ 13^ο-14^ο αἰ.) καὶ ἡ ἐξιστόρηση παρουσιάζει πολλὰ ὁμοιότητες μὲ τις διηγήσεις περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ προφήτου Σαμουὴλ ἀπὸ τὸν Ἐλκανὰ καὶ τὴν Ἄννα (Α΄ Βασιλειῶν α΄, 11-28) καὶ δευτερευόντως τοῦ Ἰσαὰκ ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὴν Σάρα (Γένεσις 18). Στὴν Ῥωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἡ ἑορτὴ ἔλαβε ἰδιαίτερες διαστάσεις μετὰ τὴν ἐγκύκλιο Ineffabilis Deus τοῦ 1854, ποὺ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν πάπα Πῖο Θ΄, μὲ τὴν ὁποία διεκήρυξε σὲ δόγμα γιὰ τὴν Ῥωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία τὴν «ἄσπιλη σύλληψη» (conceptio immaculata) τῆς Θεοτόκου. Σύμφωνα μὲ τὸ δόγμα αὐτὸ ἡ Παρθένοσ Μαρία ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς συλλήψεως τῆς διατηρήθηκε μὲ θεία καὶ ἀνεπανάληπτη δωρεὰ καθαρὴ ἀπὸ τὴν προπατορικὴ ἁμαρτία. Μὲ τὴν ἀδικαιολόγητη αὐτὴν ἐνέργεια σύμφωνα μὲ τὴν ὀρθόδοξη θεολογία προσβάλλεται ἡ μοναδικότητα τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς τοῦ μόνου ἀναμαρτήτου ἐκ φύσεως, ὅπως ἐπίσης προσβάλλεται ἡ μοναδικότητα τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεωρεῖται, ὅτι γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀρκεῖ ἡ ἐνανθρώπιση τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ εἶναι ἀπαραίτητες οἱ φυσικὲς προϋποθέσεις τῆς θεωρουμένης «ἄσπιλου συλλήψεως» τῆς Θεοτόκου (ὑπονοεῖται, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἀνέλαβε τὴν πεπτωκυῖα φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ μία ὑποθετικὴ ἀνθρώπινη φύση, ἐκείνην δηλαδὴ ποὺ θὰ εἶχε ὁ ἄνθρωπος, ἂν δὲν εἶχε παρακούσει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἢ ὁποῖα μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θεωρεῖται διαφορετικὴ καὶ ἀνώτερη ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση μετὰ τὴν πτώση). Κατὰ τὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία ἡ Θεοτόκος εἶναι ἄνθρωπος τῆς ἰδίας ἀκριβῶς ἀνθρωπίνης φύσεως, ποὺ κάθε ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς φέρει, ξεχωρίζει μόνον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους λόγω τῆς ἀγαθῆς θελήσεως ἢ προαιρέσεώς της, διὰ τῆς ὁποίας διατηροῦσε καθαρὴ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα της, ὥστε νὰ θελήσει ὁ Θεὸς νὰ κατοικήσει ἐν τῇ «γαστρὶ» αὐτῆς. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι πάντα στὴν ζωὴ της ἡ Θεοτόκος μὲ τὴν ἐλεύθερη θέλησή της ἔλεγε στὸν Θεό: «ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου».

Ἡ ἑορτὴ τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου φαίνεται ἑορταζομένη ἀπὸ τὸν 9^ο αἰ. στὰ Ἱεροσόλυμα στὸν ναὸ τῆς ἁγίας Ἄννης, ὁ ὁποῖος ἐκτίσθη κοντὰ στὴν Προβατικὴ πύλη βορείως τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος καὶ τὴν ἐκεῖ ὑπάρχουσα κολυμβήθρα. Ὡς γνωστὸν ὁ Ναὸς τοῦ Σολομῶντος καὶ ὅλα τὰ κτίσματα καὶ οἱ στοῆς ποὺ τὸν περιέβαλαν εἶχαν κατεδαφισθεῖ τὸ ἔτος 70 ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Τίτο, τὸν μετέπειτα αὐτοκράτορα, καὶ

τελειωτικά τὸ ἔτος 135 ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἀδριανό, παρέμενε ὁμως πάντα, ὅπως παραμένει καὶ μέχρι σήμερα, ὁ μέγας ἐπίπεδος χώρος ποὺ περιέβαλε τὸν Ναό, ὅπως εἶχε διαμορφωθεῖ ἀπὸ τὸν Ἡρώδη τὸν Μέγα, ὡς ἐκ τούτου ἦταν εὐκολο νὰ προσδιορισθοῦν μὲ σχετικὴ ἀκρίβεια τὰ σημεῖα τῶν τόπων, ποὺ ἀναφέρονται στὴν Καινὴ Διαθήκη. Ἀπὸ τὸν 19 αἰ. ἀναφέρεται ὡς ἑορτὴ στὴν Κωνσταντινούπολη σὲ κοντάκιο τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ. Καὶ γιὰ τὴν ἑορτὴ αὐτὴν οἱ πληροφορίες προέρχονται ἀπὸ τὸ «Πρωτευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου».

Γιὰ τὴν ἑορτὴ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου γνωρίζουμε, ὅτι στὶς 21 Νοεμβρίου 543 ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τῆς Νέας Ἐκκλησίας ἢ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Θεοτόκου Μαρίας στὰ Ἱεροσόλυμα, ὁ ὁποῖος ἐκτίσθη κοντὰ στὴν νότια εἴσοδο στὴν αὐλὴ τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος (κοντὰ στὴν εἴσοδο δηλαδὴ, διὰ τῆς ὁποίας εἰσερχόταν στὸν Ναὸ τὸ μεγαλύτερο πλῆθος τῶν προσκυνητῶν). Ἀπὸ τὸν 19 αἰ. ἀναφέρεται ὡς πανηγυρικὴ ἑορτὴ στὴν Κωνσταντινούπολη στὸν ναὸ τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις παρουσίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ γιὰ τὴν ἑορτὴ αὐτὴν οἱ πληροφορίες προέρχονται ἀπὸ τὸ «Πρωτευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου», ὑπάρχουν ἐπίσης πολλὲς ὁμοιότητες μὲ τὴν διήγηση τῆς ἀφιέρωσης τοῦ προφήτου Σαμουὴλ στὸν Ναὸ (Α΄ Βασιλειῶν α΄, 11-28). Προφανῶς δὲν ὑπάρχει ἱστορικὸ ὑπόβαθρο γιὰ τὴν ἑορτὴ, ἰδιαίτερη σημασία ὁμως ἔχει τὸ πολὺ σημαντικό θεολογικὸ περιεχόμενο τῆς ἑορτῆς. Διὰ τῆς ἑορτῆς προβάλλεται ἰδιαίτερος καὶ μὲ παραστατικὸ τρόπο, ὅτι ἡ Θεοτόκος εἶναι ὁ ἀληθινὸς καὶ καθαρότατος ἔμψυχος ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθινὰ ἐπιθυμεῖ νὰ κατοικεῖ σὲ τέτοιου εἴδους ναοὺς, στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων δηλαδὴ, καὶ ὄχι σὲ ναοὺς κτισμένους μὲ ἄψυχα πολύτιμα ὑλικά. Ἡ Θεοτόκος εἶναι αὐτὴ, ἡ ὁποία ἀντικαθιστᾷ πλέον τὸν ἕνα καὶ μοναδικὸ γιὰ τοὺς Ἰουδαίους Ναὸ τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐπίσης κάθε ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ πρότυπο τῆς Θεοτόκου μὲ καθαρὴ ψυχὴ ἀφιερώνει τὴν ζωὴ του στὸν Θεὸ καὶ γίνεται κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ. [v] Αὐτὲς οἱ θεολογικὲς ἀλήθειες προβάλλονται στὴν ὑμνολογία τῆς ἑορτῆς: «Ἁγίων εἰς Ἁγία ἢ παναγία καὶ ἄμωμος οἰκῆσαι προέρχεται, ὑπεραγίου Θεοῦ ὅπως γένηται ναὸς ἡγιασμένος» (Ἰωσήφ ὑμνογράφου, Κανὼν εἰς τὰ προεόρτια τῆς ἐν τῷ Ναῷ εἰσόδου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου), ὅπως ἐπίσης στὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο: «Ψάλλοντές σου τὸν τόκον ἀνυμνοῦμέν σε πάντες ὡς ἔμψυχον ναόν, Θεοτόκε, ἐν τῇ σῇ γὰρ οἰκήσας γαστρὶ ὁ συνέχων πάντα τῇ χειρὶ Κύριος ἡγίασεν, ἐδόξασεν, ἐδίδαξε βοᾶν σοὶ πάντας· Χαῖρε, σκηνὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου· χαῖρε, ἁγία ἁγίων μείζων. Χαῖρε, κιβωτὴ χρυσοθεῖσα τῷ Πνεύματι· χαῖρε, θησαυρὸς τῆς ζωῆς ἀδαπάνητε.»

Ἡ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου ἐμφανίζεται πρῶτα στὴν Συρία καὶ τὴν Μικρὰ Ἀσία. Στὴν Κωνσταντινούπολη πρὶν τὸ 431 ἀνήκε στὸν προεόρτιο κύκλο τῶν Χριστουγέννων, ὁ ὁποῖος περιελάμβανε τὶς δύο Κυριακὰς πρὸ τῶν Χριστουγέννων. Τὸ

560 ὁ Ἰουστινιανὸς προέβαλε τὴν 25ῃ Μαρτίου ὡς κατάλληλη ἡμέρα ἑορτασμοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τὴν 2α Φεβρουαρίου γιὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἐφαρμόσθησαν γιὰ πρώτη φορὰ οἱ χρονικοὶ ὑπολογισμοί, οἱ ὁποῖοι ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ἑορτὴ τῆς Συλλήψεως τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ἡ ὁποία τοποθετεῖται κατὰ τὴν ἰουδαϊκὴ ἑορτὴ τοῦ Ἐξιλασμοῦ (φθινοπωρινὴ ἰσημερία, 23 Σεπτεμβρίου, πιστεύεται, ὅτι τότε «ἔλαχε» ἡ ἑφημερία τοῦ πατρὸς τοῦ Τιμίου Προδρόμου), ὁπότε ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου συνέβη μετὰ ἀπὸ 6 μῆνες (ἐαρινὴ ἰσημερία, 25 Μαρτίου) καὶ ὅλα συμφωνοῦν μὲ τὴν ἤδη ὑπάρχουσα ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων τὴν 25ῃ Δεκεμβρίου. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου εἶναι ἡ μόνη Θεομητορικὴ ἑορτὴ ποῦ ἔχει τὶς ρίζες της στὴν Καινὴ Διαθήκη (Λουκ. α', 26-38). Ἄς σημειώσουμε στὴν συνάφεια αὐτῇ, ὅτι ἡ ἑορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς εἶναι γνωστὴ στὰ Ἱεροσόλυμα ἀπὸ τὸ 384 καὶ ἑορταζόταν τὴν 14ῃ Φεβρουαρίου, δηλαδὴ 40 ἡμέρες μετὰ τὴν 6ῃ Ἰανουαρίου, κατὰ τὴν ὁποία τότε ἑορτάζονταν στὰ Ἱεροσόλυμα τὰ Χριστούγεννα, ὡς ἐνιαία ἀκόμη ἑορτὴ (μαζὶ μὲ τὴν Βάπτισι τοῦ Κυρίου) τῶν ἀγίων Ἐπιφανείων, δηλαδὴ ἑορτὴ τῆς ἐνανθρωπίσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τῆς «ἐπιφανείας» τοῦ Υἱοῦ Θεοῦ στὸν κόσμον. [vi]

Γιὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου γνωρίζουμε, ὅτι τὸ 451 εἶχε ἀνεγερθεῖ ναὸς πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου στὸ «Κάθισμα» ἔξω ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, στὸν τόπο ὅπου ἐθεωρεῖτο, ὅτι ἔγκυος ἡ Θεοτόκος ἐστάθμευσε γιὰ νὰ ἀναπαυθεῖ κατὰ τὴν διαδρομὴ πρὸς τὴν Βηθλεὲμ καὶ ὅτι στὸν ναὸ αὐτὸ ἑορταζόταν ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου. Ὁ τάφος τῆς Θεοτόκου στὴν Γεθσημανὴ ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν στ' αἰ. Τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ αὐτοκράτορας Μαυρίκιος (582-602) καθορίζει τὴν 15ῃ Αὐγούστου ὡς ἡμέρα ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Γιὰ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ὁ πάπας Πῖος ΙΒ' τὴν 1/11/1950 (κάνοντας γιὰ πρώτη φορὰ χρῆσι τοῦ ἀλαθήτου, τὸ ὁποῖο θεσπίσθηκε τὸ 1870) μὲ τὴν ἐγκύκλιο *Munificentissimus Deus* διεκήρυξε σὲ δόγμα τὴν ἀνάληψι τῆς Θεοτόκου (*assumptio*). Σύμφωνα μὲ αὐτὸ ἡ Θεοτόκος δὲν ἐγνώρισε θάνατο καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ φυσικὴ συνέπεια τοῦ καινοφανοῦς δόγματος τῆς «ἀσπίλου συλλήψεως» τῆς Θεοτόκου, στὸ ὁποῖο ἀναφερθήκαμε. Ἀφοῦ ἡ Θεοτόκος δὲν ἔφερε τὸ προαπατορικὸ ἁμάρτημα, ἦταν φυσικὸ ἐπακόλουθο νὰ μὴν γνωρίσει θάνατο. Ἡ ὀρθόδοξη θεολογία χρησιμοποιεῖ τοὺς ὅρους Κοίμησις καὶ Μετάστασις τῆς Θεοτόκου. Μὲ τὸν ὄρο «μετάστασις» σημαίνεται ὁ ἐν Χριστῷ θάνατος τῶν ἀγίων. Ἡ Θεοτόκος ἐγνώρισε τὸν θάνατο, ἀλλὰ «μετέστη ἐκ τοῦ θανάτου πρὸς τὴν ζωὴν, μῆτηρ ὑπάρχουσα τῆς ζωῆς».

Ἡ ἑορτὴ τῆς Συνάξεως τῆς Θεοτόκου συνδέεται μὲ τὶς λειτουργικὲς συνήθειες τῶν προεορτίων καὶ τῶν μεθεόρτων τῶν μεγάλων ἑορτῶν στὴν Κωνσταντινούπολι. Κατὰ τὴν ἐπομένῃ ἡμέρα τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν σήμερα γνωρίζουμε, ὅτι μνημονεύεται ἐξαιρέτως τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ἔχει ἰδιαίτερη σχέση μὲ τὴν

έορτή, και ή μνήμη αυτή χαρακτηρίζεται με τόν λειτουργικό όρο «σύναξις». Παραδειγματος χάριν, τήν έπομένη ήμέρα τών Χριστουγέννων έορτάζεται ή Σύναξις τής Θεοτόκου, τήν έπομένη ήμέρα τών Θεοφανείων έορτάζεται ή Σύναξις του Τιμιού Προδρόμου και Βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Ὁ όρος «σύναξις» για τήν χρήση αυτή, όπως φαίνεται από πηγές του θ' αϊ., προέκυψε ως έξής: κατά τήν λήξη τής Θείας Λειτουργίας μίας δεσποτικής έορτής, ή όποία συνήθως έτελείτο στην Μεγάλη Ἐκκλησία τής Αγίας Σοφίας, ένας κήρυκας ανακοίνωνε στο συγκεντρωμένο πλήθος, ότι τήν έπομένη ήμέρα θα γινόταν ή πρώτη μεθέορτη σύναξις (για τήν Θεία Λειτουργία) σε κάποιον άλλον καθορισμένο και συγκεκριμένο ναό και σε αυτήν τήν σύναξη εκεί θα μνημονευόταν ιδιαίτέρως τó πρόσωπο εκείνο, όπως αναφέραμε. Ἡ φράση που έκφωνούσε, παραδειγματος χάριν κατά τήν ήμέρα τών Χριστουγέννων, ότι αύριο ή σύναξις τής Θεοτόκου (δηλαδή πρὸς τιμήν τής Θεοτόκου) θα γίνει στον ναό τών Βλαχερνῶν «ένθα απόκειται ή άγία σορός» (ή άγία έσθής τής Θεοτόκου), όταν με τήν πάροδο του χρόνου έπαυσε να είναι άναγκαία ή υπενθύμιση πρὸς τόν λαό από τόν κήρυκα, τότε παρέμεινε καταγεγραμμένη στα γραπτά κείμενα τών Τυπικῶν, ξεχάστηκε όμως ή συγκεκριμένη σημασία της, όποτε ή λέξη «σύναξις» θεωρήθηκε τεχνικός όρος, ό όποιος έσήμαινε γενικῶς τήν πρώτη μεθέορτη ήμέρα μίας δεσποτικής έορτής σε συνδιασμό με τó ιδιαίτέρως μνημονευόμενο πρόσωπο.

Οί άλλες έορτές πρὸς τιμήν τής Θεοτόκου έχουν σχέση με τήν ανάμνηση κάποιων θαυμαστῶν γεγονότων ή τής καταθέσεως τών ένδυμάτων τής Θεοτόκου και άντιστοιχῶν εγκαινίων ναῶν πρὸς τιμήν τής Θεοτόκου στην Κωνσταντινούπολη.

Ὁ ναός τών Βλαχερνῶν έκτίσθη από τήν αυτοκράτειρα Πουλχερία κατά τά έτη 450-453 και ή άγία Έσθής τής Θεοτόκου έφθασε στην Κωνσταντινούπολη από τήν Παλαιστίνη τó 473 επί αυτοκράτορος Λέοντος Α', ό όποιος άνήγειρε εκεί παρεκκλήσιο για να φυλάσσεται τó άγιο λείψανο. Ἡ Ἐκκλησία τών Βλαχερνῶν και ή άγία Έσθής τής Θεοτόκου μαζί με τήν εικόνα τής Θεοτόκου, που εύρισκόταν εκεί, συνδέθηκαν με σημαντικά ιστορικά γεγονότα τής Κωνσταντινουπόλεως και ιδιαίτερα με τήν σωτηρία τής Πόλεως από κινδύνους και έπιδρομές έχθρῶν με τήν επέμβαση τής Θεοτόκου κατά τήν λιτάνευση τής εικόνας ή τής τιμίας Έσθῆτος ή Μαφορίου (όπως όνομαζόταν από τόν 1' αϊ.), όπως συνέβη τó 626 από τούς Άβάρους, γεγονός που έορτάζεται κατά τó Σάββατο του Άκαθίστου Ὑμνου (τής Ε' έβδομάδος τών Νηστειῶν), τó 717 από τούς Άραβες, τó 860 επί πατριάρχου Φωτίου από τούς Ρῶς και άλλα. Ἐπί αιῶνες κάθε Παρασκευή βράδυ έτελείτο άγρυπνία στον ναό τών Βλαχερνῶν και γινόταν λιτανεία από εκεί πρὸς τόν ναό τής Θεοτόκου έν τοῖς Χαλκοπρατείσις. [vii]

Ἡ άγία Ζώνη τής Θεοτόκου εύρισκόταν κατατεθειμένη στον ναό τής Θεοτόκου έν τοῖς Χαλκοπρατείσις πιθανόν από τά τέλη του δ' αϊ. επί Άρκαδίου (396-408). Ἐπί

Ίουστίνου Β΄ (565-578) ανακαινίσθηκε ὁ ναὸς καὶ ἐκτίσθη παρεκκλήσιο, στὸ ὁποῖο ἐφυλασσόταν ἡ ἅγια Ζώνη. Τὸ 1190 ἐπὶ Ἰσαὰκ Β΄ Ἀγγέλου ἡ ἅγια Ζώνη ἠρπάγη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ μετὰ ἀπὸ περιπλάνηση τὸ ἅγιο λείψανο κατετέθη τὸν 17 αἰ. στὴν Μονὴ Βατοπεδίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ὁ ἑορτασμός τῆς 31ης Αὐγούστου προφανῶς συνδέεται μὲ κάποιο ἀπὸ τὰ γεγονότα ἢ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ πρὸ τοῦ 17 αἰ., διότι μνημονεύεται ἤδη στὸ Συναξάριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 17 αἰ. [viii]

Κατὰ τὴν ἑορτὴ τῆς ἁγίας Σκέπης τῆς Θεοτόκου (1η Ὀκτωβρίου) μνημονεύεται ἓνα θαυμαστὸ γεγονός, τοῦ ὁποῖου ἔγινε μάρτυρας ὁ ἅγιος Ἀνδρέας ὁ διὰ Χριστὸν σαλὸς (ἀρχὲς 17 αἰ., 28η Μαΐου) κατὰ τὴν διάρκεια ἀγρυπνίας ποὺ ἐτελεῖτο στὸν ναὸ τῶν Βλαχερνῶν, στὸν ὁποῖον ἐφυλασσόταν ἡ ἅγια Ἐσθῆς ἢ Μαφόριον τῆς Θεοτόκου. Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας εἶδε τὴν Θεοτόκο συνοδευομένη ἀπὸ ἀγγέλους καὶ ἁγίους νὰ ἀνοίγει τὴν θήκη τῆς ἁγίας Ἐσθῆτος καὶ νὰ τὴν ἀπλώνει ἐπάνω ἀπὸ τὸ συγκεντρωμένο ἐκκλησίασμα καὶ νὰ τὸ σκεπάζει μὲ αὐτὴν ἐπὶ πολλὴν ὥρα δεομένη ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου. [ix]

Κατὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς μνημονεύεται ἀμέτρητο πλῆθος θαυμάτων καὶ ἰάσεων τῆς Θεοτόκου πρὸς κοινούς θνητούς, πρὸς εὐγενεῖς, πρὸς αὐτοκράτορες καὶ αὐτοκράτειρες, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο διὰ τῆς χρίσεως μὲ τὸ Ἅγίασμα τῆς Θεοτόκου, τὸ ὁποῖο ὑπῆρχε στὸ σημεῖο τῆς σημερινῆς Μονῆς Μπαλουκλή στὴν Κωνσταντινούπολη.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος καὶ Βαπτιστῆς

Αποτελεῖ τὸν σύνδεσμο μεταξὺ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Ἡ ἰδιαίτερη αὐτῆ θέση τοῦ Τιμίου Προδρόμου διατυπώνεται μὲ σαφήνεια στὴν Καινὴ Διαθήκη μὲ πολλοὺς τρόπους, ὅπως ἐπίσης συνδέεται μὲ τὴν ἐσχατολογικὴ προετοιμασία καὶ τὴν ἀναμονὴ τοῦ ἐρχομένου Μεσσία κατὰ τὴν Δευτέρα Παρουσία Του, μὲ τὸ πέρασμα δηλαδὴ ἀπὸ τὸν «νῦν αἰῶνα» στὸν «μέλλοντα αἰῶνα».

Στὴν Καινὴ Διαθήκη ἐκτὸς ἀπὸ τὶς λεπτομερεῖς πληροφορίες περὶ τῆς γεννήσεώς του μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ ζεῦγος τῶν ἀτέκνων «δικαίων» καὶ «ἀμέμπτων» Ζαχαρίου καὶ Ἐλισάβετ (Λουκ. α΄) ἀναφέρονται πολλὲς φορές οἱ ἰδιαιτέρως τιμητικοὶ λόγοι θαυμασμοῦ, μὲ τοὺς ὁποῖους ὁ Κύριος ἀναφερόταν πάντοτε σὲ αὐτόν. Περιγράφεται μὲ λακωνικὸ τρόπο ἡ πρωτότυπη ἀσκητικὴ βιοτὴ του καὶ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ποὺ τὸν ἐκάλυπτε, τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀνθρώπων νὰ τὸν γνωρίσουν ἐξερχόμενοι ἀπὸ τὶς πόλεις γιὰ νὰ τὸν συναντήσουν στὴν ἔρημο, ὅπου ζοῦσε αὐστηρὸ ἀσκητικὸ βίον, καὶ νὰ διδαχθοῦν ἀπὸ αὐτόν τὸ αὐθεντικὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ποικίλους τρόπους, μὲ τοὺς ὁποῖους θὰ μπορούσαν νὰ τὸ ἐφαρμόσουν στὴν καθημερινή τους ζωὴ. Προκαλοῦν ἐπίσης ἰδιαίτερη ἐντύπωση οἱ λόγοι τοῦ τιμίου Προδρόμου περὶ τοῦ ἐρχομένου Μεσσία: «μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν

οὐρανῶν» (Ματθ. γ', 2). Τέλος εἶναι καταγεγραμμένοι οἱ τιμητικοὶ λόγοι, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος χαρακτηρίζει τὴν παρουσία τοῦ τιμίου Προδρόμου καὶ τὴν θέση του στὴν προετοιμασία τοῦ κόσμου γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ Σωτῆρος: «ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου· τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; Κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; Ἴδου οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. Οὗτος γὰρ ἔστι περὶ οὗ γέγραπται· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἔστιν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται καὶ βιασται ἀρπάζουσιν αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν. Καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι· αὐτός ἔστιν Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ὄτα ἀκούειν ἀκουέτω» (Ματθ. 1α', 7-15). Ὁ τιμῖος Πρόδρομος ἦταν αὐτός, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ ἀνεξιχνίαστο σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ κόσμου ἐβάπτισε τὸν Κύριο στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ καὶ ἐμαρτύρησε γιὰ τὴν ἀποκάλυψη τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἡ ζωὴ του ἐτελείωσε μὲ μαρτυρικὸ τρόπο, ἀποκεφαλίσθηκε ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἡρώδη λόγω τοῦ γεγονότος, ὅτι ἔλεγε δημοσίως μὲ παρρησία τὸν θρασύδειλο βασιλέα γιὰ τὴν παράνομη σχέση, ποὺ διατηροῦσε μὲ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἡ προσωπικότητα τοῦ τιμίου Προδρόμου, ἡ ἀσκητικὴ βιοτὴ του καὶ τὸ μαρτυρικὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἀποτελοῦν τὸ πρότυπο, βάσει τοῦ ὁποῖου ἀναπύχθηκε μέσα στὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἀσκητικὸς καὶ ἀναχωρητικὸς μοναχισμὸς.

Ἑορτὲς πρὸς τιμὴν τοῦ Προδρόμου

Λόγω τῆς ἰδιαίτερης θέσεως τοῦ τιμίου Προδρόμου διαμορφώθηκαν, ὅπως ἔγινε καὶ μὲ τὴν Θεοτόκο, πολλὲς ἑορτὲς πρὸς τιμὴν του.

Ἡ Σύλληψις τοῦ Προδρόμου (23η Σεπτεμβρίου)

Τὸ Γενέσιον τοῦ Προδρόμου (24η Ἰουνίου)

Ἡ Ἀποτομὴ τῆς κεφαλῆς του (29η Αὐγούστου)

Ἡ Εὐρεσις τῆς τιμίας κεφαλῆς του (α' καὶ β': 24η Φεβρουαρίου, γ': 25η Μαΐου)

Ἡ Σύναξις τοῦ Προδρόμου (7η Ἰανουαρίου)

Ἡ Τρίτη ἡμέρα κάθε ἐβδομάδος

Στὴν περίπτωσι τοῦ τιμίου Προδρόμου ὅλα τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς του, ποὺ ἑορτάζονται τὸ κάθε ἓνα ἰδιαίτερος, εἶναι καταγεγραμμένα στὴν Καινὴ Διαθήκη. Ἐντύπωση προκαλοῦν οἱ τρεῖς ἑορτασμοὶ τῆς εὐρέσεως τῆς τιμίας κεφαλῆς του, οἱ

ὁποῖες εἶναι καταγεγραμμένες στοὺς Συναξαρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν 1^ο αἰ. Συνδιάζοντας τὶς ἱστορικὲς πηγὲς καὶ τὶς σχετικὲς περιγραφὲς τῶν συναξαρίων [x] μποροῦμε μὲ κάποια βεβαιότητα νὰ ποῦμε, ὅτι ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου διεσκορπίσθησαν τὰ ὄστα τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ μετὰ ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπεκαλύφθη σὲ ὄραμα ὁ τόπος, στὸν ὁποῖο ἦταν θαμμένη ἡ κεφαλὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ἢ ὁποῖα κατὰ καιροὺς φυλασσόταν σὲ ποικίλους τόπους, ὅπως ἡ Ἔμεσα τῆς Συρίας ἢ ἡ Βιθυνία. Ἀφ' ἑτέρου λόγῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ταραχῶν, τὶς ὁποῖες ὑπέστησαν οἱ τόποι ἐκεῖνοι ἀπὸ τὸν 9^ο αἰ. καὶ ἐξῆς, πολλὲς φορὲς ἐχάθησαν τὰ ἴχνη τῆς καὶ πάλι μὲσω ὀραμάτων ἀπεκαλύπτετο ὁ τόπος, στὸν ὁποῖον εὐρισκόταν. Ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα ἔχει δεῖξει, ὅτι κατὰ πᾶσα πιθανότητα πρῶτος ὁ αὐτοκράτορας Θεοδοσίος τὸ 392 ἔφερε ἕνα μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ τὸ ἀπέθεσε σὲ ναό, ποῦ εἶχε κτίσει γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ στὸ Ἐβδομον. Ἄλλο μέρος τῆς παρέμεινε στὴν Ἔμεσα μέχρι τὸ 810, ἀπὸ ὅπου μετεφέρθη στὰ Κόμανα τῆς Καππαδοκίας καὶ μετὰ ἀπὸ σαράντα χρόνια στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ περισωθεῖ ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν Ἀράβων. Προφανῶς οἱ ἑορτασμοὶ τῆς εὐρέσεως συνδέονται μὲ κάποια ἀπὸ αὐτὰ τὰ γεγονότα.

Οἱ ἅγιοι ἄγγελοι

Περὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἔχει προβλεφθεῖ ἰδιαίτερη εἰσήγησις, ὡς ἐκ τούτου δὲν θὰ ἀναφερθῶ στὴν θέσιν τους μέσα στοὺς Ἁγιολόγιο τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ μόνον νὰ παραθέσω ἕνα θαυμάσιο ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ποιητικὸ βιβλίον τοῦ Ἰὼβ γιὰ τὴν θέσιν τῶν ἁγίων ἀγγέλων κατὰ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου (Ἰὼβ λη', 3-8). Διακρίνεται σὲ αὐτὸ μὲ ἐνάργεια ἢ αἰώνια ἀπορία καὶ ὁ θαυμασμὸς ὄχι μόνον τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγγέλων μπροστὰ στὰ ἔργα τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ.

«Ἐρωτήσω δὲ σε, σὺ δὲ μοι ἀποκρίθητι·

ποῦ ἦς ἐν τῷ θεμελιῶν με τὴν γῆν;

Ἀπάγγελον δὲ μοι, εἰ ἐπίστη σύνεσιν·

τίς ἔθετο τὰ μέτρα αὐτῆς, εἰ οἶδας;

Ἦ τίς ὁ ἐπαγαγὼν σπαρτίον ἐπ' αὐτῆς;

Ἐπὶ τίνος οἱ κρίκοι αὐτῆς πεπήγασι;

Τίς δὲ ἐστὶν ὁ βαλὼν λίθον γωνιαῖον ἐπ' αὐτῆς;

Ὅτε ἐγενήθησαν ἄστρα

ἤνεσάν με φωνῇ μεγάλη πάντες ἄγγελοί μου.

Ἐφραξα δὲ θάλασσαν πύλαις,

ὄτε ἐμαιούτο ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῆς ἐκπορευομένη.

Ἐθέμην δὲ αὐτῇ νέφος ἀμφίασιν,

ὁμίχλη δὲ αὐτῇ ἐσπαργάνωσα.»

Οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι

Στὴν Καινὴ Διαθήκη ἀναφέρεται ἡ ἰδιαίτερη κλήση τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων ἀπὸ τὸν Κύριο κατὰ τὸ ξεκίνημα τῆς διδασκαλίας Του. Ὑπάρχουν τέσσερις ἀναφορὲς στὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ στὸ γεγονός, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι δώδεκα. [^{xi}] Προφανῶς μὲ τὸν ἀριθμὸ δώδεκα τονίζεται τὸ γεγονός, ὅτι ὅπως δώδεκα ἦταν οἱ υἱοὶ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ, οἱ γενάρχει τοῦ παλαιοῦ Ἰσραὴλ, ἔτσι εἶναι δώδεκα καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ γενάρχει τοῦ νέου Ἰσραὴλ, τοῦ ἀληθινοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, τῆς Ἐκκλησίας. Βάσει τῶν ἀνωτέρω οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι εἶναι οἱ Ἀνδρέας καὶ Πέτρος, υἱοὶ τοῦ Ἰωάνη, Ἰακώβος καὶ Ἰωάννης, υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, Φίλιππος, Ναθαναὴλ ἢ Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς ὁ Δίδυμος, Ματθαῖος ὁ τελώνης, Ἰακώβος τοῦ Ἀλφαίου, Σίμων ὁ Ζηλωτῆς ὁ Κανανίτης, Ἰούδας τοῦ Ἰακώβου ὁ Λεββαῖος ἢ Θαδδαῖος καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης, ὁ ὁποῖος κάθε φορὰ πού ἀναφέρεται τὸ ὄνομά του στὴν Καινὴ Διαθήκη συνοδεύεται πάντα ἀπὸ τὴν σημείωση, ὅτι εἶναι αὐτὸς πού ἐπρόδωσε τὸν Κύριο. Ὅπως εἶναι γνωστὸ τὴν θέση τοῦ προδότου, τὴν ὁποία ἔχασε μὲ τὴν θέλησή του, ἔλαβε ὁ Ματθίας. Μαζὶ μὲ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους ἀναφέρονται πάντα καὶ οἱ ἅγιοι Εὐαγγελιστῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται δύο ἅγιοι Ἀπόστολοι, ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Ἰωάννης, καὶ δύο μαθητῆς τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶχαν γνωρίσει τὸν Κύριο, ὁ Μάρκος, μαθητῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ συνεργάτης τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καὶ ὁ Λουκᾶς, μαθητῆς καὶ συνεργάτης τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι ἐκλήθησαν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο καὶ ἀνέλαβαν μὲ δική Του ἐντολή τὴν ἀποστολὴ στὸν κόσμον. Μετὰ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἔλαβαν τὴν ἐντολή «πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει» (Μαρκ. 1στ', 15) καὶ γιὰ νὰ ἐκπληρώσουν τὸ θέλημα αὐτοῦ Θεοῦ ἐνεδύθησαν «δύναμιν ἐξ ὕψους» (Λουκ. κδ', 49) καὶ ἔλαβαν τὴν ἐπιβεβαίωση ἀπὸ τὸν Κύριο, ὅτι «ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. κη', 20). Ὁ Κύριος ἐπίσης κάποια στιγμή τοὺς εἶχε ἤδη προετοιμάσει γιὰ τὴν ἀποστολή, πού θὰ ἀνελάμβαναν, ἀποστέλλοντάς τους δύο-δύο ἢ τρεῖς μαζὶ, χωρὶς τὴν συνοδία Του, νὰ κηρύξουν ἐξ ὀνόματός Του σὲ κάποιες πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ (Λουκ. ι', 1-24). Δὲν ἀπέστειλε μάλιστα μόνον τοὺς Δώδεκα Ἀποστόλους ἀλλὰ ἀναφέρεται, ὅτι ἀπέστειλε καὶ ἄλλους ἑβδομήκοντα, καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφή τους καὶ τὴν ἐκδήλωση ἐκ μέρους τους τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἰκανοποιήσεώς τους ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τοῦ κηρύγματός τους τοὺς διαβεβαίωσε καὶ Ἐκεῖνος «ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος

Ἰδιαίτερη θέση μεταξύ τῶν Ἀποστόλων κατέχει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὀνομαζόμενος μαζί με τὸν Ἀπόστολο Πέτρο «πρωτοκορυφαῖος». Ἐπιμελής μαθητὴς τῶν Φαρισαίων καὶ νέος στὴν ἡλικία, ὀρμητικός, ἐνθουσιώδης καὶ με ζῆλο ξεχωριστὸ γιὰ τὴν ἰουδαϊκὴ πίστη του, συμμετεῖχε στὸν λιθοβολισμὸ τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ὅπως σημειώνεται στὸ βιβλίο τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων: «Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ» (Πράξ. ζ', 60). Ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἡμέρα ξεκινᾷ διωγμὸς ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ σὲ ἄλλες πόλεις κατὰ τῶν πιστῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο πρωτοστατεῖ ὁ νεαρὸς Σαῦλος. Ὁδεύων πρὸς τὴν Δαμασκὸ γιὰ νὰ συλλάβει καὶ τοὺς ἐκεῖ εὐρισκομένους χριστιανούς «περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ· Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις;» (Πράξ. θ', 3-4) καὶ ἐμφανίζεται ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος τὸν καλεῖ νὰ γίνῃ Ἀπόστολος τῆς ἀληθινῆς πίστεως σὲ ὅλα τὰ ἔθνη. Βαπτίζεται ἀμέσως καὶ ἀποσύρεται ἡσυχάζων ἐπὶ ὀλίγα ἔτη καὶ ἐπανέρχεται πλέον καὶ κηρύττει τὸν Χριστὸ με παρρησία περιοδεύοντας σὲ ὅλες τὶς μεγάλες πόλεις τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς Συρίας, τῆς Κύπρου, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Ἑλλάδος, φθάνοντας ἕως τὴν Ρώμη καὶ πιθανὸν τὴν Σπανίαν. Σὲ ὅλες τὶς περιόδους του εὐρίσκει πάντα ἰσχυρὴ ἀντίδραση ἀπὸ Ἰουδαίους καὶ ὑπέστη πολλὰ βάσανα ἀπὸ αὐτούς. Τὸ βιβλίο τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων καὶ οἱ Ἐπιστολές του πρὸς ὀρισμένες Ἐκκλησίες μᾶς δίδουν μίαν ἐναργῆ εἰκόνα τοῦ κηρύγματός του, τῆς πίστεώς του, τῶν κόπων καὶ τῶν πόνων, πού προσέφερε στὸ ἀποστολικὸ ἔργο, καὶ ἰδιαίτερος τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, τὸ Ὅποιο, ὅπως ἀποδεικνύεται, θεωροῦσε πάντα μπροστὰ του ἐντὸς τοῦ φωτός, ὅπως τὴν πρώτη φορά, πού ἐμφανίσθηκε μπροστὰ του ὁ Κύριος στὸν δρόμο πρὸς τὴν Δαμασκὸ.

Ἑορτὲς πρὸς τιμὴν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων

Πέτρου καὶ Παύλου τῶν πρωτοκορυφαίων (29ῆ Ἰουνίου)

Σύναξις τῶν ἁγίων 12 Ἀποστόλων (30ῆ Ἰουνίου)

Κάθε ἓνας Ἀπόστολος καὶ κάθε Εὐαγγελιστὴς ἔχει ἰδιαίτερη ἡμέρα μνήμης

Ἡ Πέμπτη ἡμέρα κάθε ἑβδομάδος

Οἱ ἰσαπόστολοι

Ὀνομάσθηκαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἰσαπόστολοι, ὅσοι ἐκήρυξαν τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ σὲ τόπους, πού δὲν ἐγνώριζαν τὴν ἀληθινὴ πίστη, εἴτε ταυτοχρόνως με τοὺς Ἀποστόλους ἐκείνην τὴν πρώτην περίοδο τῆς διαδόσεως τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε σὲ μεταγενέστερες ἐποχές. Μεταξὺ αὐτῶν συμπεριλαμβάνονται ἡ ἁγία Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, ἡ Μυροφόρος (22α Ἰουλίου), ἡ ἁγία Φωτεινὴ ἡ Σαμαρείτις (26ῆ

Φεβρουαρίου), ή άγία πρωτομάρτυς Θέκλα, μαθήτρια του Άποστόλου Παύλου (24η Σεπτεμβρίου), ό «έν βασιλευσιν άπόστολος» Κωνσταντίνος ό Μέγας και ή μητέρα του Έλένη (21η Μαΐου), ή άγία Νίνα τής Γεωργίας (8΄ αι., 14η Ίανουαρίου), οί φωτιστές τών Σλάβων Κύριλλος και Μεθόδιος (9΄ αι., 11η Μαΐου), ό ήγεμών τών Ρώσων Βλαδίμηρος και ή μητέρα του Όλγα (1΄ αι., 11η και 15η Ίουλίου) και άλλοι.

Δίκαιοι και προφήτες τής Παλαιάς Διαθήκης

Περί τών δικαίων και τών προφητών τής Παλαιάς Διαθήκης έχει επίσης προβλεφθει ιδιαίτερη εισήγηση, ως έκ τούτου δέν θα αναφερθώ στην θέση τους μέσα στο Άγιολόγιο τής Έκκλησίας μας.

Οί άγιοι μάρτυρες

Η Έκκλησία ευθύς έξ άρχής τής ιστορικής πορείας της, από τὰ πρώτα άποστολικά χρόνια τής διαδόσεως του Ευαγγελίου, έλαβε πείραν τών λόγων του Κυρίου: «προσέχετε δέ από τών ανθρώπων · παραδώσουσι γάρ ύμās εις συνέδρια και έν ταίς συναγωγαίς αυτών μαστιγώσουσιν ύμās · και επί ήγεμόνας δέ και βασιλείς άχθήσεσθε ένεκεν έμου εις μαρτύριον αυτοίς και τοίς έθνεσιν. Όταν δέ παραδώσωσιν ύμās, μη μεριμνήσητε πώς η τι λαλήσετε · δοθήσεται γάρ ύμιν έν εκείνη τή ώρα τι λαλήσετε. Ου γάρ ύμεις έστε οί λαλούντες άλλα τὸ Πνεύμα του πατρός ύμών τὸ λαλῶν έν ύμιν. Παραδώσει δέ άδελφός άδελφόν εις θάνατον και πατήρ τέκνον, και έπαναστήσονται τέκνα επί γονείς και θανατώσουσιν αυτούς · και έσοσθε μισούμενοι υπό πάντων δια τὸ όνομά μου · ό δέ ύπομείνας εις τέλος, ούτος σωθήσεται» (Ματθ. 1΄, 17-22). Ίδιατέρως κατά τούς τρεις πρώτους αιώνες μέχρι του Διατάγματος τών Μεδιολάνων (313) έγνώρισε χρονικές περιόδους, κατά τις όποιες οί χριστιανοί ύφίσταντο σκληρούς διωγμούς λόγω τής πίστεώς τους και μόνον. Οί άγιοι μάρτυρες τής άληθινής πίστεως μαζί με τὰ ποικίλα μαρτύρια που ύφίσταντο έλάμβαναν πείρα και του λόγου του Άποστόλου Πέτρου: «άλλά καθὸ κοινωνεíte τοίς του Χριστου παθήμασι χαιρέτε, ίνα και έν τή άποκαλύψει τής δόξης αυτου χαιρητε άγαλλιώμενοι» (Α΄ Πέτρ. 4΄, 13). Έγνώριζαν, ότι έπασχαν για την άγάπη του Χριστου και συμμετείχαν με τον τρόπο αυτό στην δόξα του Σταυρου του Χριστου, όπως επιβεβαιώνει ό ιστορικός Ευσέβιος, ό όποιος έχει καταγράψει τὰ μαρτύρια πολλών χριστιανών: «πās ό υπέρ τής Χριστου δόξης παθών την κοινωνίαν άει έχει μετά του ζώντος Θεου» (Έκκλ. Ίστορία ε΄, 1, 41). Οί χριστιανοί, που άθελά τους έγινινταν αυτόπτες μάρτυρες στα μαρτύρια τών άδελφών τους, διεπίστωναν, ότι τὸ μαρτύριο τών άγίων μαρτύρων συνοδευόταν από θαυμαστά γεγονότα, που επιβεβαιώναν την ιδιαίτερη θέση που έλάμβαναν οί άγιοι μάρτυρες στην Βασιλεία του Θεου. Στο Μαρτύριο του άγιου Πολυκάρπου

περιγράφεται πῶς, ὅταν παραδόθηκε σὴν πυρὰ τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος, «εὐωδίας τοσαύτης ἀντελαβόμεθα ὡς λιβανωτοῦ πνεόντος ἢ ἄλλου τινὸς τῶν τιμίων ἀρωμάτων». Ἐβλεπαν φανερὴ τὴν παρουσία καὶ τὶς ἐνέργειες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ὀνόμαζαν τοὺς ἁγίους μάρτυρες χριστοφόρους, θεοφόρους καὶ πνευματοφόρους. Διεπίστωναν ἐπίσης, ὅτι τὰ ἅγια λείψανα τῶν μαρτύρων ἢ τὰ ἐνδύματά τους ἢ τὸ χῶμα, ποὺ εἶχαν ποτισθεῖ μὲ τὸ τίμιο αἷμά τους, ἐγίνονταν πηγὴ ἰάσεων καὶ ποικίλων θαυμάτων. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ μὲ πολὺ φροντίδα καὶ πολλὰς φορὲς μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς τοὺς ἐκήδεον τὰ ἅγια λείψανα τῶν μαρτύρων καὶ ἐπάνω στοὺς τάφους τοὺς, ὅταν χαλάρωναν οἱ διωγμοὶ καὶ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία, ἔκτιζαν εὐκτηρίους οἴκους. Ἀποτέλεσμα τῶν πρώτων μαρτυρικῶν ἀγώνων τῆς Ἐκκλησίας ἦταν ἀπὸ τὸν 8^ο αἰ. καὶ ἐξῆς ἡ ριζικὴ μετατροπὴ τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας μέσα σὲ λίγες δεκαετίες σὴν μεγάλη Χριστιανικὴ Αὐτοκρατορία, ἡ ὁποία μὲ ἔδρα τὴν Κωνσταντινούπολη ἐπὶ αἰῶνες ἀποτελοῦσε καὶ ἀποτελεῖ μέχρι σήμερα τὸ ὑπόδειγμα χριστιανικῆς κοινωνίας μέσα στὸν κόσμο.

Ὁ ὄρος «μάρτυς» ἀπαντᾶται σὴν Καινῇ Διαθήκῃ, συχνότερα στὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. [^{xii}] Στὴν Καινῇ Διαθήκῃ ἀπαντᾶται ἐπίσης ἡ ἐννοία τοῦ βαπτίσματος τοῦ αἵματος ὡς κοινωνία μὲ τὸν Χριστό. [^{xiii}] Ἀνάλογα μὲ τὴν ιδιότητα ποὺ εἶχαν οἱ ἅγιοι μάρτυρες ἡ Ἐκκλησία τοὺς χαρακτηρίζει ὡς μάρτυρες, μεγαλομάρτυρες, ἱερομάρτυρες, ὀσιομάρτυρες, παρθενομάρτυρες. Ἰδιαίτερη χορεία μαρτύρων ἀποτελοῦν οἱ νεομάρτυρες, περὶ τῶν ὁποίων ἔχει προβλεφθεῖ ἰδιαίτερη εἰσήγησις.

Ὁ Μέγας Βασίλειος στὸν ἐγκωμιαστικὸ τοῦ λόγου «εἰς τοὺς ἁγίους Τεσσαράκοντα Μάρτυρας» δίδει μίαν πλήρη θεολογικὴ περιγραφή περὶ τοῦ τί συνέβαινε κατὰ τὴν ὥρα τοῦ μαρτυρίου: «Ὡ μακάριαι γλῶσσαι, ὅσαι τὴν ἱερὰν ἐκείνην ἀφῆκαν φωνὴν (χριστιανὸς εἰμι) · ἦν ὁ ἀὴρ μὲν δεξάμενος ἡγιάσθη, ἄγγελοι δὲ ἀκούσαντες ἐπεκρότησαν, ὁ διάβολος μετὰ τῶν δαιμόνων ἐτραυματίσθη, ὁ Κύριος δὲ ἐν οὐρανοῖς ἀπεγράψατο».

Οἱ ὁμολογηταί

Ὁμολογητὲς ὀνόμασε ἡ Ἐκκλησία τοὺς χριστιανοὺς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν διωγμῶν (ἢ καὶ μεταγενέστερα) ὑπέστησαν μαρτόρια λόγῳ τῆς χριστιανικῆς πίστεώς τους, ἐδιώχθησαν, ἐφυλακίσθησαν, ἐβασανίσθησαν, ἀλλὰ γιὰ ποικίλους λόγους δὲν ἐθανατώθησαν κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ μαρτυρίου τους. Ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος κατὰ τὴν σύγκληση τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου σὴν Νίκαια (325), συναντήθηκε μὲ πολλοὺς ἱεράρχες ὁμολογητὲς τῆς πίστεως, οἱ ὁποῖοι ἔφεραν στὸ σῶμά τους τὰ σημάδια τῶν βασανιστηρίων ποὺ εἶχαν ὑποστῆ, καὶ μὲ πολὺ σεβασμὸ τοὺς ἀσπαζόταν καὶ τοὺς ἀπέδιδε ἰδιαίτερη τιμὴ. Ἐκτὸς

ἀπὸ τοὺς ὁμολογητῆς, πού εἶναι σύγχρονοι μὲ τοὺς ἀγίους μάρτυρες, δηλαδή μέχρι τοῦ 8ο αἰ., ἡ Ἐκκλησία γνωρίζει καθ' ὅλην τὴν ἱστορικὴ τῆς πορεία καὶ ἄλλους ἀκόμη ὁμολογητῆς, οἱ ὁποῖοι ἐβασανίσθησαν ἀπὸ αἵρετικούς αὐτοκράτορες καὶ πατριάρχες ἢ ἀπὸ ἄλλους παράγοντες. Γιὰ νὰ ἀναφέρουμε μερικὰ παραδείγματα ἔχουμε ὁμολογητῆς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου (ὅπως Ποπλία ἢ διάκονος ἐν Ἀντιοχείᾳ, 9η Ὀκτωβρίου), ἀπὸ τοὺς αἵρετικούς ἀρειανούς (Παῦλος Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τὸ 351, 6η Νοεμβρίου - Ἰσαάκιος, ἐπὶ Οὐάλλη, τέλος 8ο αἰ., 30η Μαρτίου), κατὰ τὶς μονοθελητικὲς ἔριδες (Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς, 662, 13η Αὐγούστου), ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν μακρὰ περίοδο τῆς Εἰκονομαχίας (Προκόπιος ὁ Δεκαπολίτης, 27η Φεβρουαρίου 750 - Νικήτας ἐπίσκ. Ἀπολλωνιάδος Βιθυνίας, 9ο αἰ., 20η Μαρτίου - Θεοστήρικτος ἡγ. Μονῆς τῆς Πελεκητῆς, Βιθυνία, 9ο αἰ., 12η Μαρτίου - Μακάριος ἡγ. τῆς ἰδίας Μονῆς, 10ο αἰ., 1η Ἀπριλίου - Ἀνθούσα ἡγ. Μονῆς τοῦ Μαντινέου, Βιθυνία, 9ο αἰ., 27η Ἰουλίου - Ἰωάννης ἡγ. Μονῆς τῶν Καθαρῶν, Βιθυνία, 10ο αἰ., 27η Ἀπριλίου - Θεόδωρος καὶ Θεοφάνης οἱ Γραπτοί, 10ο αἰ., 27η Δεκεμβρίου καὶ 11η Ὀκτωβρίου - Εὐσχήμων ἐπίσκ. Λαμψάκου, 10ο αἰ., 14η Μαρτίου - Εὐθύμιος ἐπίσκ. Σάρδεων, 10ο αἰ., 26η Δεκεμβρίου - Νικηφόρος Κωνσταντινουπόλεως, 2α Ἰουνίου 829 - Μεθόδιος Κωνσταντινουπόλεως, 14η Ἰουνίου 847) καὶ συνέχεια προστίθενται στὴν χορεία τῶν ὁμολογητῶν νέοι ὁμολογητῆς μέχρι σήμερα.

Οἱ ἅγιοι ἱεράρχαι

Εἶναι οἱ διάδοχοι τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, οἱ ποιμένες καὶ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ διδάσκαλοι τῆς πίστεως, οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβαν μὲ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ νὰ διοικήσουν τὴν Ἐκκλησία, νὰ ποιμάνουν τὰ λογικὰ πρόβατα καὶ νὰ τὰ ὀδηγήσουν ἀσφαλῶς στὴν προσδοκωμένη Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὸ πρότυπο τῶν ἀγίων Ἀποστόλων ἀφιέρωσαν τὴν ζωὴ τους στὸ ποιμαντικὸ ἔργο καὶ στὴν διαφύλαξη τῆς ὀρθόδοξης διδασκαλίας καὶ τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας. Κάθε ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀγίους ἱεράρχες ἀποτελεῖ γιὰ τὴν Ἐκκλησία τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, πού ποιμαίνει τὰ πρόβατα Του, κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Ἀπόστολο Πέτρο: «βόσκει τὰ ἀρνία μου . . . ποιμαίνει τὰ πρόβατά μου . . . βόσκει τὰ πρόβατά μου» (Ἰω. κα', 15-17). Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἔχει πεῖ: «Εγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. Ὁ ποιμὴν ὁ καλός τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων · ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον καὶ ἀφήσιν τὰ πρόβατα καὶ φεύγει · καὶ ὁ λύκος ἀρπάζει αὐτὰ καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα. Ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτὸς ἐστὶ καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν · καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ καὶ γὼ γινώσκω τὸν πατέρα καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἐστὶν ἐκ τῆς

αύλης ταύτης, κάκεινά με δεῖ ἀγαγεῖν καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποιμνὴ εἰς ποιμὴν» (Ιω. 1', 11-16). Σύμφωνα με τὸ πρότυπο αὐτὸ οἱ ἅγιοι ἱεράρχες εἶναι αὐτοὶ ποὺ ἀγρυπνοῦν με ἀγάπη γιὰ τὸ λογικὸ ποιμνιο καὶ με τὴν ἀφοσίωσή τους στὸν λόγο τοῦ Εὐαγγελίου, με τὴν αὐθεντικὴ ἐρμηνεία του καὶ τὴν ἀγιότητα τοῦ βίου τους συνάγουν τὴν λογικὴ ποιμνὴ καὶ τὴν ὁδηγοῦν, ὅπως σημειώσαμε, με ἀσφάλεια στὸ αἴσιο τέλος. Πλήρη περιγραφή τοῦ ἔργου, ποὺ προσφέρουν οἱ ἅγιοι ἱεράρχες στὴν Ἐκκλησία με τὴν χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μᾶς δίδει ἓνα στιχηρὸν τῶν Αἰνῶν τῆς Κυριακῆς τῶν ἁγίων Πατέρων:

«Ὅλην εἰσδεξάμενοι τὴν νοητὴν λαμπηδόνα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,
τὸ ὑπερφυέστατον χρησμολόγημα,
τὸ βραχὺ ρήματι καὶ πολὺ συνέσει,
θεοπνεύστως ἀπεφθέγγαντο οἱ χριστοκήρυκες
εὐαγγελικῶν προϊστάμενοι δογμάτων,
οἱ μακάριοι, καὶ τῶν εὐσεβῶν παραδόσεων
ἄνωθεν λαβόντες τὴν τούτων ἀποκάλυψιν σαφῶς καὶ φωτισθέντες
ἐξέθεντο πίστιν θεοδίδακτον.»

Οἱ ὄσοι

Πάντοτε καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρχαν στὴν Ἐκκλησία κατὰ τὸ πρότυπο τοῦ Τιμίου Προδρόμου χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἀφιερῶσουν τὴν ζωὴ τους ὀλοκληρωτικὰ στὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Ἰδιαίτερος ἀπὸ τὸν δ' αἰ. καὶ ἐξῆς, με πρῶτο διδάσκαλο τὸν Ἀντώνιο τὸν Μέγα, πολλαπλασιάζονται οἱ χριστιανοί, ποὺ ἀναχωροῦν ἀπὸ τίς πόλεις καὶ ἐγκαταλείπουν τὴν συνηθισμένη ζωὴ με σκοπὸ στὴν ἔρημο νὰ ἀφιερῶσουν ὅλην τὴν ζωὴ τους στὴν προσευχὴ καὶ στὴν ἄσκηση τῶν ἀρετῶν. Οἱ χριστιανοὶ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς εἶχαν γνωρίσει ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὰ κατορθώματα τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ἐθεωροῦσαν, ὅτι μετὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀσφάλεια, ποὺ ἀπελάμβαναν μετὰ τὴν ἀλλαγὴ τῶν συνθηκῶν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἦταν πολὺ εὐκόλο νὰ ὀνομάζεται καὶ νὰ εἶναι κανεὶς χριστιανός, ὡς ἐκ τούτου ἐπιθυμοῦσαν νὰ προσφέρουν ὅ,τι μπορούσαν περισσότερο στὸν Χριστό. Ὡς ἐκ τούτου ἔχοντας πρότυπο τὸν Τίμιο Πρόδρομο, τὸν Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη, τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, τὸν Μωυσῆ, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀποσυρθεῖ τεσσαράκοντα ἡμέρες ἐπάνω στὴν κορυφὴ τοῦ ὄρους Σινᾶ νηστεύων καὶ προσευχόμενος γιὰ νὰ ἀξιωθεῖ νὰ λάβει τὸν Νόμο, καὶ κοντὰ σὲ αὐτὸν ὅλον τὸν Ἰουδαϊκὸ λαό, ποὺ περιπλανῶντο στὴν ἔρημο ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη καὶ τοὺς ἔτρεφε ἐκεῖ ὁ Θεὸς με τὸ «μάννα» καὶ τὸ «ὔδωρ ἐκ πέτρας», ἀλλὰ τέλος καὶ αὐτὸν τὸν Κύριο, ὁ Ὁποῖος εἶχε ἀποσυρθεῖ σὲ ἔρημο τόπο ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρες ἐπίσης νηστεύων καὶ προσευχόμενος καὶ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὁ Ὁποῖος

ακόμη πολλές φορές απεσύρετο σε κάποιο ὄρος ἢ σε ἐρήμους τόπους γιὰ νὰ προσευχηθεῖ, [^{xiv}] ἔχοντας ὅλα αὐτὰ τὰ παραδείγματα καὶ πολλὰ ἄλλα ἀπεφάσιζαν νὰ ἀποσυρθοῦν στὴν ἐρημο καὶ νὰ ζήσουν ἐκεῖ ἀσκητικὴ ζωὴ δίδοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὸ διαρκές «μαρτύριον τῆς συνειδήσεως». Τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως διαρκεῖ μίαν ὀλόκληρη ζωὴ, τὴν ὁποία ἐπιλέγει ὁ χριστιανὸς μὲ ἀπόλυτη ἐλευθερία, ὑπακούοντας στὸν λόγο τοῦ Κυρίου «ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω». Στὴν ἀσκητικὴ ζωὴ ὁδηγεῖται ὁ ἀσκητὴς ἀπὸ θεῖον ἔρωτα καὶ ἀσκεῖ μὲ πολὺ ἐπιμέλεια τὶς βασικὲς ἀρετὲς τῆς παρθενίας, τῆς ἀκτημοσύνης καὶ τῆς ὑπακοῆς σὲ ὅλην τὴν ζωὴ. Στους ὁσίους ἀσκητὲς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, παρατηρεῖται ἡ θαυμαστὴ ἐξέλιξη, ποὺ ἔχει ἡ ἀληθινὴ πνευματικὴ ζωὴ. Μπορεῖ τὸ σῶμα νὰ φθειρεται λόγῳ τῶν ἀσκητικῶν ἀγῶνων, τῶν νηστειῶν, τῶν κοπιαστικῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν ἀγρυπνιῶν ἀλλὰ καὶ τοῦ γήρατος, ὅπως εἶναι ἀναμενόμενο καὶ φυσικὸ νὰ γίνεται στὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ πνευματικὲς δυνάμεις ὅμως αὐξάνονται! Παρατηροῦνται στους ὁσίους, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο «τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις», φανεροὶ πλέον οἱ καρποὶ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: «ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια» (Γαλ. ε', 22-25). Καθαρίζεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰ πάθη τῆς καὶ ἀναδύεται χωρὶς τὰ ἐμπόδια, ποὺ τὴν σκοτίζουν καὶ τὴν καλύπτουν, τὸ «κατ' εἰκόνα» τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ ψυχὴ τῶν ὁσίων ἀσκητῶν ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὰ πάθη, ποὺ συνήθως ἀμαυρώνουν τὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀναφαίνεται ἡ καθαρὴ καὶ φυσικὴ κατάστασις τῆς ψυχῆς, ὅπως βγῆκε δηλαδὴ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Δημιουργοῦ τῆς. Πορεύονται λοιπὸν πρὸς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ, καὶ δέχονται τὴν «κατὰ χάριν θέωσιν» καὶ ἀναφέρεται γιὰ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ὁσίους, ὅτι ἔλαμπε μὲ φῶς τὸ πρόσωπό τους (Ἀντώνιος, Σισώης, Μωυσῆς), σὲ ἄλλους ὑποτασσόταν ἢ κτίσις τοῦ Θεοῦ, τὰ ἄγρια ζῶα ἠμέρευαν καὶ τοὺς ὑπηρετοῦσαν, οἱ καταστρεπτικὲς δυνάμεις τῆς φύσεως περιορίζονταν μὲ τὴν προσευχὴν τους (Ἀντώνιος, Γεράσιμος, Σάββας), ἀποκτοῦσαν προφητικὸ καὶ διορατικὸ χάρισμα καὶ ἔβλεπαν τὰ μελλούμενα νὰ συμβοῦν γεγονότα ἢ ἔβλεπαν μέσα στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ προσέφεραν στὸν κάθε ἓνα τὴν συμβουλήν, ποὺ εἶχε ἀνάγκη γιὰ τὴν θεραπεία τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς, εἶχαν πρὸς ὅλους ἀγάπη καὶ ἀκακία, ἀποκτοῦσαν τὸ χάρισμα τῶν ἱαμάτων καὶ μὲ τὴν προσευχὴν τους ἐγίνονταν θαύματα καὶ δαιμόνια ἀπελαύνονταν. Στὴν ζωὴ τῶν ὁσίων ἐπαληθεύεται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου: «σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς· ὄφεις ἀροῦσι· κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει· ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι καὶ καλῶς ἔξουσιν» (Μαρκ. ιστ', 17-18).

Κατηγορήθηκε ὁ χριστιανικὸς ἀναχωρητικὸς βίος, ὅτι εἶχε ὡς πρότυπο

αίγυπτιακές αδελφότητες, που τιμούσαν την Ίσιδα και τον Όσιρι, ή την ισραηλινή αίρεση των Έσσαίων ή τα άσκητικά ιδεώδη από την Άπω Ανατολή ή όμοια άσκητικά ιδεώδη του Νεοπλατωνισμού. Οί όμοιότητες όμως είναι μόνον έξωτερικές. Πολύ σημαντική και βασική διαφορά είναι, ότι ο χριστιανικός άσκητικός βίος είναι Χριστοκεντρικός. Όλα δηλαδή ξεκινούν και όλα έπιτυγχάνονται όχι ως αποτέλεσμα κάποιας μεθοδευμένης έξασκήσεως των ικανοτήτων, που έχει έκ φύσεως ο άνθρωπος, αλλά όλα έρχονται ως αποτέλεσμα της αγάπης του Χριστού για τα πλάσματα Του και της χάριτος του Αγίου Πνεύματος.

Οί μορφές του μοναχισμού

Όπως σημειώσαμε, πάντοτε και έξ αρχής υπήρχαν στην Έκκλησία χριστιανοί, οί όποιοι είτε μόνον είτε συγκεντρωμένοι σε ομάδες ζούσαν άσκητική ζωή. Κατά τους τρεις πρώτους αιώνες των διωγμών έκτός από εκείνους, που μόνον ζούσαν βίο άσκητικό, υπήρχαν και μικρά τάγματα «παρθενευόντων» (άνδρων και γυναικών), που έξασκούσαν μία μορφή κοινοβιακού βίου μέσα στις πόλεις. Σε τέτοιες ομάδες ανήκουν παρθενομάρτυρες, όπως οί άγιες Παρασκευή, Κυριακή, Μαρίνα. Κατά τις αρχές του δ΄ αι. έμφανίζεται ο αναχωρητισμός στο πρόσωπο των όσιων Άντωνίου του Μεγάλου, Παύλου του Θηβαίου, και ακολουθώντας λόγω του γεγονότος, ότι οί μεγάλοι αυτοί αναχωρητές προέκλεσαν το ενδιαφέρον πολλών άλλων να ακολουθήσουν και εκείνοι το παράδειγμά τους, έμφανίζεται ο κοινοβιακός μοναχισμός, ο όποιος οργανώνεται από τους όσιους Παχώμιο, Ίλαρίωνα, Χαρίτωνα, Εϋθύμιο, Γεράσιμο, Θεοδόσιο, Σάββα.

Η ιστορική εξέλιξη και διάδοση του μοναχισμού

Όπως σημειώσαμε, ο άγιος Άντώνιος ο Μέγας (251;-350) και ο όσιος Παχώμιος (†347) στις αρχές του δ΄ αι. αναχωρούν στις έρήμους της Αιγύπτου. Στα μέσα του δ΄ αι. διαδίδεται στην Παλαιστίνη από τον άγιο Ίλαρίωνα (†371), μαθητή του αγίου Άντωνίου, και τον όσιο Χαρίτωνα (περί το 330) το σύστημα των Λαυρών και ακολουθούν οί όσιοι Εϋθύμιος ο Μέγας (†473), Γεράσιμος ο Ίορδανίτης (†475), Σάββας ο Ήγιασμένος (†532). Την ίδια εποχή ο άγ. Έπιφάνιος Κωνσταντίας (Σαλαμίνος) Κύπρου (†403) φέρνει τον κοινοβιακό μοναχισμό του όσιου Παχωμίου στην Παλαιστίνη. Από την Παλαιστίνη διαδίδεται ο μοναχισμός στην Συρία, στην Μεσοποταμία και στην Μικρά Άσία, όπου έχουμε τις μορφές του όσιου Έφραιμ του Σύρου (†372) και του Μεγάλου Βασιλείου (†378). Από την εποχή αυτή συρρέουν από Ανατολή και Δύση στους Άγίους Τόπους της Παλαιστίνης άνθρωποι, κάποιοι από αυτούς προερχόμενοι από ευγενικές οικογένειες, οί όποιοι πωλούν τα κτήματα και τα

υπάρχοντά τους και έρχονται στην Παλαιστίνη και κτίζουν ονομαστά κοινόβια, όπως ή όσια Μελάνη ή Ρωμαία (†439). Άλλα ονόματα μεγάλων όσιων μπορούμε να αναφέρουμε Μακάριο τόν Αιγύπτιο (†390;), Θεοδοσίο τόν Κοινοβιάρχη (†529), Ίωάννη τόν Σιναΐτη, τής Κλίμακος (†600), Μάξιμο τόν Όμολογητή (†662), Ίωάννη τόν Δαμασκηνό (†749), Θεόδωρο τόν Στουδίτη (†826), Συμεών τόν Νέο Θεολόγο (†1022), Γρηγόριο Θεσσαλονίκης τόν Παλαμᾶ (†1359). Ό Μέγας Άθανάσιος κατά τις έξορίες του στην Δύση διαδίδει εκεί τó μοναχικό ιδεώδες και από τήν Δύση επίσκοποι, οι όποιοι έξορίζονται στην Άνατολή, γνωρίζουν τόν μοναχισμό στόν τόπο τής γεννήσεώς του. Από τήν Δύση προέρχονται ό άγιος Ίωάννης Κασσιανός (†433, χειροτονεΐται εις διάκονον υπό Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τó 415 ιδρύει μοναστήρια στην Μασσαλία), ό άγιος Βενέδικτος (†547;), από τήν Νουρσία τής Οὔμβριας, τó 529 ιδρύει τήν μονή τοῦ Monte Cassino στην Καμπανία). Από τόν 1' αϊ. αναπτύσσεται ιδιαίτέρως ή μοναστική πολιτεία τοῦ Άθωνος ή Αγίου Όρους με τούς πρώτους αναχωρητές Άθανάσιο και Πέτρο, ή όποια καρποφορεΐ άμέτρητο πλήθος όσιων άσκητῶν.

Σημαντικά κείμενα, στα όποια περιγράφεται ή αναχωρητική ζωή τῶν όσιων και ή ευεργετική επίδραση που εΐχαν στην ζωή τής Έκκλησίας, εΐναι τοῦ Μεγάλου Άθανασίου, Βίος Μεγάλου Άντωνίου (357), τὰ «Άποφθέγματα γερόντων» (ή Γεροντικόν), τοῦ Παλλαδίου Έλενοπόλεως, «Λαυσαϊκόν» ή «πρός Λαῦσον ιστορία» (419-420, ό Λαῦσος ήταν αρχιθαλαμηπόλος τοῦ Θεοδοσίου Β'), «Η κατ' Αΐγυπτον τῶν μοναχῶν ιστορία», Ίωάννου Μόσχου (†619), «Λειμών» ή «Λειμωνάριον», Σωφρονίου Έεροσολύμων (†638), Βίος όσιας Μαρίας τής Αιγυπτίας, Παύλου Ευεργετινοῦ (†1054), «Συναγωγή τῶν θεοφθόγγων ρημάτων και διδασκαλιῶν τῶν θεοφόρων και άγιῶν Πατέρων» (εΐναι ό ιδρυτής τής Μονής τής Θεοτόκου Ευεργετίδος στην Κωνσταντινούπολη και συντάκτης τής Ευχῆς «Άσπλε, άμόλυντε . . . » τοῦ Άποδείπνου).

Άς τελειώσουμε τήν σύντομη και έλλιπή αναφορά στους χορούς τῶν Αγίων τής Έκκλησίας μας με τήν παράκληση: «Τῆ πρεσβεία, Κύριε, πάντων τῶν Αγίων και τής Θεοτόκου τήν σην ειρήνην δός ήμϊν και έλέησον ήμᾶς ως μόνος οϊκτίρμων».

Σᾶς ευχαριστῶ πολύ.

---

i Κουρεμένου, Νικολάου, «Οι άπαρχές τής χρήσης τοῦ τίτλου Θεοτόκος για τήν Παρθένο Μαρία», Άνάλεκτα, τεῦχος 1(2012), έκδ. Πεμπτούσια, σελ. 3-6, και www.pemptousia.gr/?p=21457 ή www.pemptousia.gr/2011/12/i-aparches-tis-chrisis-tou-titlou-theoto.

ii Ωριγένους, Εϊς τó κατά Ματθαϊόν Απόσπασμα 281.

-
- iii Γρηγορίου Νεοκαισαρείας, Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν, α΄.
- iv Πολλὲς ἀκόμη προτυπώσεις μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς στὰ χωρία Ἀββακούμ γ΄ (τὸ κατάσκοιον ὄρος), Κριταὶ στ΄, 37-40 (ὁ πόκος τοῦ Γεδεών), Ψαλμὸς σα΄, 6 (ὁ ὑετὸς ἐπὶ πόκον) καὶ ἄλλα.
- v Πρβλ. Α΄ Κορ. γ΄, 16: «οὐκ οἶδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;», στ΄, 19: «ἢ οὐκ οἶδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματος ἐστίν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν;» καὶ Β΄ Κορ. στ΄, 16: «ἢ οὐκ οἶδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματος ἐστίν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν;»
- vi Πρβλ. Τίτ. β΄, 11: «ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις» καὶ γ΄, 4: «ὅτε δὲ ἡ χρησιμότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτήρος ἡμῶν Θεοῦ».
- vii Μακαρίου Σιμωνοπετρίτου, ἱερομονάχου, Νέος Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τόμος ια΄, Ἰούλιος. Ἐκδ. Ἰνδικτος, Ἀθῆναι 2008, σελ. 17-19. Ἐμφανίζεται ἐπίσης καὶ ἡ ὀνομασία ἁγία Σορός, ποὺ σημαίνει τὴν πολύτιμη ἀργυρὴ καὶ χρυσοῦ θήκη, ἡ ὁποία ἀπὸ κάποια ἐποχὴ ἀντικατέστησε τὴν παλαιότερη θήκη.
- viii Μακαρίου Σιμωνοπετρίτου, ἱερομονάχου, Νέος Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τόμος ιβ΄, Αὐγουστος. Ἐκδ. Ἰνδικτος, Ἀθῆναι 2009, σελ. 351-353.
- ix Μακαρίου Σιμωνοπετρίτου, ἱερομονάχου, Νέος Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τόμος β΄, Ὀκτώβριος. Ἐκδ. Ἰνδικτος, Ἀθῆναι 2004, σελ. 321-322.
- x Μακαρίου Σιμωνοπετρίτου, ἱερομονάχου, Νέος Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τόμος στ΄, Φεβρουάριος. Ἐκδ. Ἰνδικτος, Ἀθῆναι 2006, σελ. 270-271.
- xi Ματθ. ι΄, 2-4, Μάρκ. γ΄, 16-19, Λουκ. στ΄, 14-16, Πράξ. α΄, 13 καὶ 26.
- xii «Καὶ ὅτε ἐξεχέϊτο τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου» (Πράξ. κβ΄, 20), «Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός» (Ἀποκ. β΄, 13), «καὶ δώσω τοῖς δυοῖν μάρτυσί μου καὶ προφητεῦσουσιν . . . καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηριὸν τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει μετ’ αὐτῶν πόλεμον καὶ νικήσει αὐτούς καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς» (Ἀποκ. ια΄, 3, 7), «καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ» (Ἀποκ. ιζ΄, 6).
- xiii Πρβλ. Ματθ. κ΄, 20-23. Ρωμ. στ΄, 3-5. Α΄ Κορ. ια΄, 24, 26.
- xiv Ματθ. δ΄, 1-2, Μάρκ. α΄, 12-13, Λουκ. δ΄, 1-2. Πρβλ. τὸ γεγονός τῆς Μεταμορφώσεως, Λουκ. θ΄, 28-31 καὶ τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως ιδ΄, 1-5 τὴν ἀναφορὰ στοὺς «παρθένας» καὶ «ἀμώμους», ποὺ ἀκολούθησαν τὸν Χριστό.